

Rescat ciutadà i procés constituent: la república del bé comú

Ricard Gomà: Professor de Ciència Política a la Universitat Autònoma de Barcelona

Vivim un temps nou, fruit de processos múltiples de canvi. Una època que s'haurà d'anar perfilant, en clau col·lectiva, per mitjà d'una lògica constituent. Els actors del búnker polític i de l'economia especulativa han dinamitat els contractes socials forjats al segle XX. El seu projecte deconstituent s'ha expressat amb força, han imposat la lògica injusta de les tres D: desigualtat econòmica (transferència de rendes a l'1%); desapoderament polític (transferència de poder ciutadà als *lobbies*) i desposseïció social (transferència de drets a l'àmbit de les mercaderies). S'ha manifestat també amb nitidesa la dimensió autoritària de l'*establishment*: el bloqueig a una sortida democràtica (dret a decidir) al conflicte nacional entre Catalunya i l'Estat. Enfront a tot això, s'obre l'oportunitat de bastir un temps nou políticament constituent, que superi la perspectiva de retorn a l'autonomisme, i a un estat de benestar limitat i vulnerable. És l'oportunitat de forjar un escenari de ruptura amb totes les dimensions de la injustícia, d'ampliació democràtica per decidir-ho tot, de reconstrucció dels drets bàsics amb empoderament ciutadà, des del terreny del comú.

El procés està en marxa. Camina de la mà de moltes energies ciutadanes, d'un mosaic de pràctiques socials alternatives, del nou municipalisme, de les forces polítiques del canvi, del procés de constitució d'un nou subjecte per guanyar. La construcció col·lectiva del nou temps té un caràcter multidimensional, les agendes democràtica, social i nacional no poden forjar-se per separat, hi ha valors, estratègies i conflictes que les interconnecten. En aquest context poden dibuixar-se, des d'una perspectiva innovadora, els principals elements configuradors de la dimensió social del procés constituent.

El temps nou que s'obre ha d'estar en mans de la gent: per canviar la vida, per fer possible la felicitat personal en marcs de justícia col·lectiva. La transició de l'autonomia a la república ha de ser la transició a un país per viure amb dignitat, amb drets socials construïts en comú. Afirmar avui el caràcter indestruïble dels drets socials i nacionals vol dir que el nou estat ha d'implicar la construcció d'una societat inclusiva, d'un nou contracte social de prosperitat compartida. Un compromís que es pot desgranar en quatre dimensions: **a)** la superació de les desigualtats per mitjà de *polítiques d'equitat* generadores d'una distribució justa de recursos i oportunitats vitals; **b)** la superació de les dependències per mitjà de *polítiques d'empoderament i autonomia personal* generadores de llibertat, més enllà de les lògiques assistencials; **c)** la superació de l'exclusió relacional per mitjà de *polítiques d'acció comunitària* generadores de cooperació i vincles de solidaritat; **d)** la superació de tota mena de discriminació per mitjà de *polítiques de reconeixement*, generadores de convivència i respecte a la diversitat.

L'aposta de transformació social en el terreny del procés constituent implica noves polítiques i noves formes de produir-les. Vol dir anar més enllà del nucli de drets socials propis del model de benestar keynesià, i molt més enllà de l'esquema burocràtic que els va fer efectius. A la Catalunya sobirana del segle XXI, l'estat de benestar -en tant que espai institucional de garantia i exercici dels drets socials- haurà de ser un element vertebrador de la societat. Haurà de ser, però, diferent i millor del que es va anar erigint en dècades passades. No es tracta de reconstruir-lo des de dalt, amb una ciutadania-receptora objecte de protecció. Cal un nou ventall de drets, forjat des de persones i comunitats empoderades.

El mapa de necessitats socials que resulta avui del doble procés de canvi estructural i de crisi amb austeritat injusta (nous riscos d'exclusió, precarietat vital, privacions materials en el camp de les necessitats bàsiques, polarització social i urbana...) situa en el centre de l'escenari l'exigència ètica d'un nou entramat de polítiques actives d'inclusió. En aquest sentit, les estratègies de **rescat ciutadà** -plans articulats de polítiques públiques per a fer front a l'emergència social- poden operar com a mirall del nou model, com a prova tangible i immediata de la dimensió social del procés constituent.

Caldria distingir l'agenda substantiva (el *què*) i l'operativa (el *com*) del rescat. Pel que fa a la substantiva apareixen cinc elements clau: assegurar les bases materials de l'existència per mitjà d'una renda garantida de ciutadania; feines i salaris dignes (amb eradicació de la pobresa laboral); serveis socials d'accés universal vertebrat per polítiques d'autonomia i cicle de vida; seguretat alimentària, habitacional i energètica (cap infant en risc de malnutrició; cap persona sense llar; cap llar sense subministraments bàsics); i polítiques urbanes de rehabilitació i millora de barris vulnerables. Pel que fa a la dimensió operativa, el rescat ciutadà pot oferir l'oportunitat de generar un espai públic compartit entre l'esfera institucional i la comunitària: fer de les polítiques públiques processos promotors de ciutadania activa, i fer de les pràctiques ciutadanes processos de creació de drets des de baix. Aquesta doble lògica es pot concretar per mitjà d'apostes diverses: l'enfortiment del benestar quotidià i de proximitat, canalitzat pels municipis; l'acció comunitària als barris, i la gestió ciutadana d'equipaments i espais urbans; la coproducció de polítiques d'inclusió per mitjà de xarxes d'actors; o el suport a les pràctiques ciutadanes d'innovació social per tal de donar respostes transformadores i de base als impactes de la crisi i l'austeritat.

Tenim ja estratègies de rescat ciutadà en marxa, que són referent d'aquest plantejament. El nou govern municipal de Barcelona ha fet una opció potent per prioritzar el rescat a través de polítiques actives contra l'emergència social i habitacional a la ciutat. Des de l'increment substancial de recursos per garantir l'alimentació infantil, a nous plans d'ocupació vinculats a prevenir la pobresa energètica; des de l'aturada de desnonaments, a la cessió de pisos buits per programes de lloguer social; des de l'avenç cap a una renda municipal complementària, a un pla de millora integral dels barris més fràgils. Polítiques, a més, elaborades amb components importants de coproducció (les xarxes de l'acord ciutadà per una Barcelona inclusiva) d'empoderament (el protagonisme de les persones sense llar en la redefinició dels seus propis itineraris d'inclusió residencial) i de proximitat a escala de barri (plans comunitaris, consolidació de la gestió ciutadana...).

En síntesi, les estratègies de rescat ciutadà poden operar i ho estant fent a Barcelona i altres municipis com a referents del gir cap al bé comú. Hauria de passar també a Catalunya. I no sembla que estigui en l'horitzó. El pla de xoc anunciat per l'actual govern (amb un compromís de 270 milions d'euros) és radicalment insuficient, es tracta d'una quantitat equivalent al 0,8% del pressupost de la Generalitat (en contrast amb el 7% del pla de Barcelona sobre el seu pressupost). Consolida retallades i privatitzacions: ni un sol esment a restablir les inversions de la llei de barris, cap intenció de revertir la venda d'ATLL; deixa la RMI i les escoles bressol en situació de clara residualitat. La dimensió social del procés constituent no pot quedar ancorada en l'austeritat injusta. Les polítiques municipals del bé comú haurien de ser referents en l'àmbit nacional. Segurament això només serà possible en un escenari de canvi d'hegemonia política a Catalunya. Un escenari que faci possible transitar de les retallades i les injustícies a un nou model de benestar ciutadà, per tal de fer de Catalunya una república del bé comú.